

Od beta kazeta do umjetne inteligencije: Kako se novinarstvo promijenilo u posljednjih 20-ak godina

www.dalmacijadanas.hr/od-beta-kazeta-do-umjetne-inteligencije-kako-se-novinarstvo-promijenilo-u-posljednjih-20-ak-godina2/

August 22, 2025

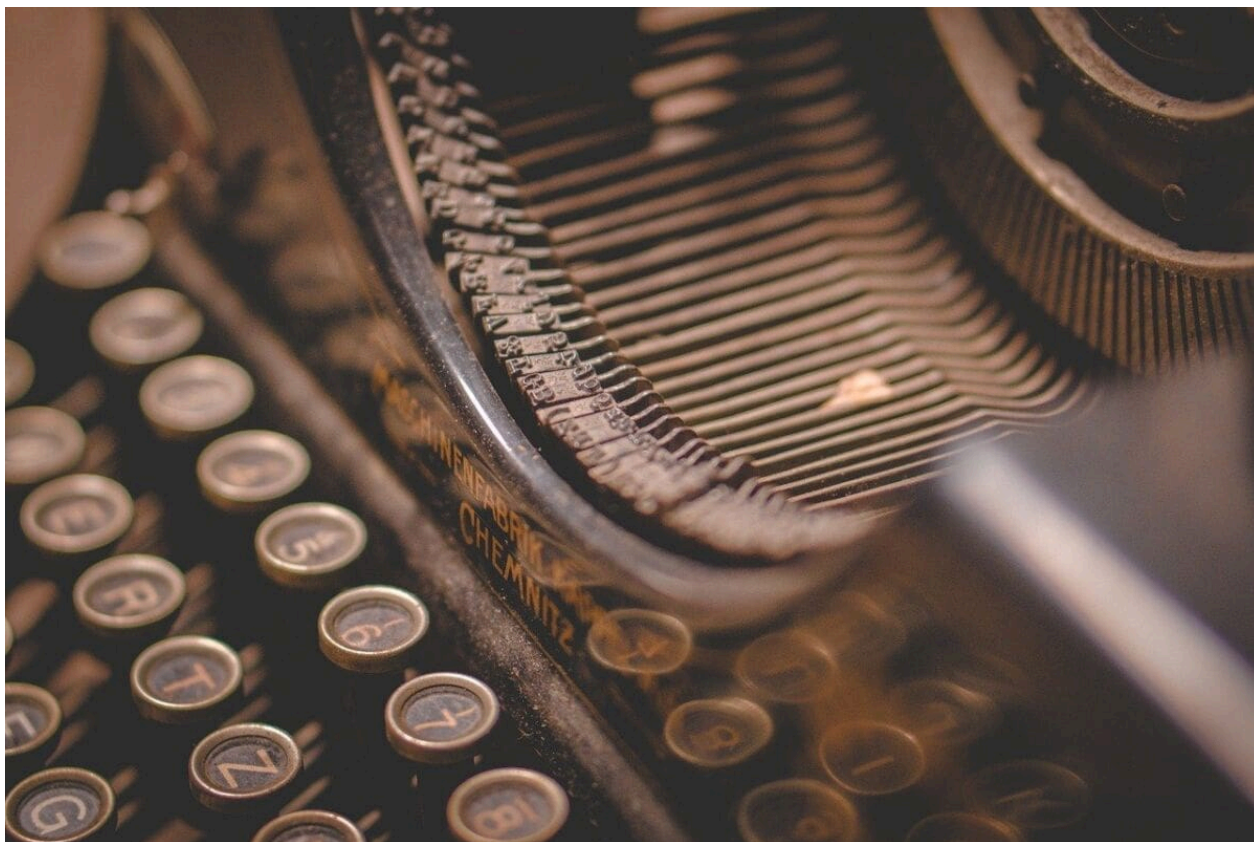
Iskustvo iz prve ruke: Evo kakvo je novinarstvo bilo nekada

ANA TENŽERA / Foto: Privatna arhiva22. kolovoza 2025. 09:52

U prvim je stoljećima razvoja onoga što poznajemo pod pojmom „novinarstvo“ proces prikupljanja, oblikovanja i objave vijesti bio vrlo sličan i znanje se prenosilo iz generacije na generaciju na prilično statičan način. Prvi veći odmak u tom procesu nastao je pojavom elektroničkih medija, prvenstveno radija koji je donio nove pojave i radne procese u život novinara, a nakon toga je medij televizije napravio gotovo kvantni skok u svemu onome što se smatralo novinarstvom. Međutim, ono što je bila konstanta u svim tim novinarskim oblicima bila je jasno definirana uloga svakog sudionika procesa objave neke vijesti. Svima je bilo jasno koji je zadatak novinara, a koji urednika, kada će se uključiti lektori ili drugi stručnjaci za jezik i tekst, tko će pripremiti grafiku i tko će vijest, ovisno o vrsti medija, u konačnici objaviti. A onda je 21. stoljeće, razvojem novih tehnologija komuniciranja, koje su se prije toga činile poput znanstvene fantastike, novinarstvu donijelo, s jedne strane, do tada nezamislivu širinu i mogućnost razvoja i

napretka, ali i, s druge strane, do tada i nezamislivu zbrku. U samo jednom desetljeću nestale su jasno definirane granice i uloge, došlo je do konvergencije medija, i svatko je dobio priliku iznijeti svoje mišljenje i stavove.

- Tekst se nastavlja nakon oglasa -

Još uvijek su se čitale novine...

Moj prvi novinarski posao bio je na CCN-u (ne, nažalost, CNN-u, kako su me kolege na faksu brižno „zezale” nego na Croatian Commercial Networku – središnji informativni program) u prostorijama OTV-a, na čijem se kanalu emitirao, kao i na svim lokalnim TV postajama u Hrvatskoj. Bili smo smješteni u Teslovoj 7 – samom Centru Zagreba, preko puta tada još legendarnog Radija 101. Bilo je to 2003. godine, ja sam tek napunila dvadeset, bila sam druga godina, čega drugog nego novinarstva, koje je tad zaista drugačije izgledalo nego sad – dva desetljeća kasnije. RTL još nije došao u Hrvatsku, a informativni program Nove TV bio je u povojima. Još uvijek su se čitale novine – to bih prvo po dolasku u redakciju napravila – baš kao što sad novinari najprije „prelistaju” web (isprike onima koji ujutro dolaze sa „svojim” temama, ali takvih je u dnevnom novinarstvu malo).

Isprva sam radila „priču za kraj” (nešto opuštajuće, najčešće iz svijeta strane zabave poput, primjerice, dodjele „Emmyja”) jer nitko nije odmah po dolasku išao na teren, osim starijih i iskusnijih novinara, a ja sam još studirala. Ubrzo sam radila *vanjsku* koja se, ako niste na terenu, isto radi i danas (govorim o televiziji). Uz tehničke izmjene, naravno. No, davnih dana razmjenom materijala dobivali bismo sliku za sve važne vijesti (na CCN-u je ponekad ne bih dobila) pa bih jednostavno gledala Al Jazeera (taman je počeo rat u Iraku), Euronews ili neku treću stranu postaju. U *skop* ispod televizora gurnula bih DV kazetu (sjeća li se još netko što je to?) i snimila potreban materijal. Radila sam bilješke, čitala na stranom web-u o događaju te napisala tekst. Zatim sam išla u *off*-kabinu, stavila slušalice, uspostavila vezu s montažerom te pročitala napisano. Slijedio je odlazak u montažu i naručivanje arhive, što se jednostavno obavljalo prolaskom kroz kratki hodnik, te naručivanjem od gospođe koja je tamo sjedila i kojoj ste rekli što vam uz prethodno snimljeni ili razmjenom dobiveni materijal treba. Ona bi se ubrzo pojavila u montaži s velikim crnim BETA kazetama na kojima su bili političari, šeici, rat ili što ste već naručili, a da vam treba za prilog. Neki novinari bi jednostavno montažeru ostavili svoj tekst, naznačili koju sliku žele na kojem dijelu teksta te tako završili posao. Ja sam pak montažerima „sjedila za vratom” od prvog dana, jer me televizija interesirala baš zbog slike – koji najatraktivniji kadar najbolje ide uz koji dio rečenice, gnjavila ih oko „pretapanja” slike ili bliceva (tad, bar na programima koje smo imali, nije bilo previše specijalnih efekata). Ubrzo je slijedio i prvi odlazak na teren (bila sam u pratnji poznatog novinara koji mi je sve objašnjavao), a tema je bila haaška optužnica protiv jednog hrvatskog generala. Snimatelj je „lovio” okolne kadrove – zgradu, novinare koji čekaju (i sad se novinarski posao dobrim dijelom sastoji od čekanja) uglavnom izjave protagonista priče - novinske, radijske ili televizijske koje mogu potrajati ma u kojem sektoru radili, čekali kraj koncerta ili suđenja. Ili ih možete preuzeti sa web-a, ili pak web kasni pa ih se preuzima od *starih* medija. Tako sam počela odlaziti na teren sa snimateljima koji su tad još imali „velike” kamere s plavim DV kazetama koje bi mi nakon snimanja dali, a u montaži smo ih koristili. Kako? Našla bih slobodni *skop*, stavila kazetu te označila bitan dio – poput izjave ili nekog zanimljivog kadra, u bilježnicu napisala na kojem *time codu* se nalazi, napisala otprilike što je sugovornik rekao (morala sam zbog kasnijeg teksta kojeg bi urednik čitao kako bi shvatio kontekst) i vratila se u redakciju na

pisanje. Kasnije su te DV kazete preuzimali montažeri. Ja sam govorila *time codove*, a montažer bi ih na onom starom sistemu *vrćenja gumbova* tražio te smo tako, uz „lijepljenje” mog *off-a* stvarali prilog.

Cijenim dobre slike, kažu da jedna vrijedi tisuću riječi

Kako je tehnologija brzo napredovala, smanjivale su se i kamere tako da smo sad za teren dobivali mini DV, a osoba s najmanjom kamericom bio je legendarni snimatelj **Miki Ostrovidov** koji je snimao prvu emisiju nekadašnje Televizije Zagreb, prvi sportski prijenos (nogometnu utakmicu Jugoslavija - Italija) te prve dramske programe, koji su se emitirali uživo. Uvijek u korak sa suvremenom tehnologijom, među prvima je velike masivne kamere zamijenio novim malim kamerama. Imao je nevjerojatno mirnu ruku i sve je snimao “iz ruke”, uključujući i intervjue sa šefovima država. Od takve legende sam zaista puno naučila pa sam tako, kad nisam imala snimatelja za Filmski festival u Motovunu, odlučila i ja kupiti (na otplatu) malu kamericu, jer sam silno željela napraviti intervju s režiserom **Paulom Thomasom Andersonom** koji je te godine bio glavni gost. Urednik mi je jednostavno rekao „da nisam normalna”, no - kako se pokazalo - *video-novinari* su postali budućnost. Koliko puta i danas u potpisu Dnevnika vidite *video-novinar* taj i taj? Naravno da su medijske kuće time prepolovile troškove, ali mene zaista nitko nije silio. Nekoliko lekcija s Mikijem bilo je dovoljno da za rukav još prvu večer „ulovim” omiljenog režisera i dogovorim intervju za drugo jutro. Kako sam kupila i stativ te jeftini mikrofoni (a kako bi inače odradila intervju) složila sam poprilično dobar kadar gdje se sve čulo, a mikrofoni se nije vidio – samo sugovornik, kamenita ulica i motovunska brda. Miki je mislio, kako mi je po mom povratku u Zagreb rekao, da je

slavni hollywoodski režiser složio kadar, ali to samo govori od koga sam učila. Urednici su također zapazili „da imam oko”, pa sam ulijetala i kao snimatelj kolegama kad bi „izvisili”.

Sa CCN-a imam još tisuću priča, ali ovo je dovoljno da pokrijemo tehničku stranu: svatko je znao svoju ulogu – urednik, montažer, vozač, novinar, snimatelj – svatko je imao svoj posao, a što se samog novinarstva tiče, stvari su bile daleko jednostavnije, niste kao danas morali biti *one man band*.

No, vrijeme CCN-a je završilo i ja sam za koju godinu (2006.) počela raditi za središnji informativni program jedne nacionalne komercijalne TV kuće. Stvari su se promijenile, u početku ne puno, ali za koju godinu novinari su primjerice počeli i montirati. I dalje su *time-codovi* bili bitni, ali na drugačiji način. Nakon snimanja (terena) odnijeli bi kazetu na *capturiranje* (taj postupak je počeo prije 2006. u velikim kućama), odnosno ubacivanje snimljenog materijala u sustav kako bi na kompjuteru mogli vidjeti što imate. Nije više bilo starih stolova za montažu s *gumbima*. Na taj način i montažeri su već imali vašu sliku. Kad sam tek došla stvari su (osim *capturiranja*) bile slične. No, tu su novinari pisali i potpise (kad vidite osobu na ekranu – tko je ona te tko su novinar i snimatelj koji su radili prilog). Na CCN-u nisam morala brinuti o tome – našim bih vrijednim grafičarima napisala imena sugovornika na komadu papira, a oni bi se pobrinuli da se imena *pucaju* iz režije. Na „velikoj” televiziji to sam radila sama – upisivala imena na kompjuteru koja se u montaži nisu vidjela jer su – išla iz režije.

Što se tiče arhive, kako smo u *news roomu* sjedili poprilično zbrkano (ja sam, primjerice, bila u sportskom dijelu, ali kako je bila riječ o velikoj prostoriji u kojoj je u centru bio voditeljski stol svi smo bili „na korak” od drugoga), a meni s lijeva je bila djevojka koja je

radila dva posla – pisala je *krol* (one sitne vijesti u dnu televizije koje praktički ni ne vidite) i bavila se arhivom. Tako da bih joj samo rekla što mi treba i to je uskoro bilo *capturirano*. Sad već zvuči kompliciranije, ali nije lako tehnikalije (koje baš i nisu interesantne) od prije dvadeset godina objasniti nekome tko to nije iskusio. Kolegama s televizije unaprijed se ispričavam ako sam se u procesu pogubila. Osim potpisa sugovornika pišu se i naslovi (ono što vidite u donjem lijevom kutu) kao i podnaslovi, koji su se već tada morali mijenjati svakih dvadeset sekundi. Naravno da je dolazilo do grešaka, dolazi do njih i dan – danas. Nešto zbog ljudskog faktora (novinar ili realizator iz režije) nešto do tehnologije. U svakom slučaju, izazovu smijeh gledatelja, obično uz komentar „koji debili”, ne znajući koliko rada iza svega stoji i da svaka tipka može značiti potencijalnu katastrofu.

Uskoro su se na novinarskim kompjuterima pojavili i programi za montažu, tj. tzv. *sirovi materijal* izrezao bi se s 2-3 sekunde manje - više pa bi ga montažer „popeglao”. I tako su montažeri provodili dane gledajući TV u svojim prostorijama, obično uz pizzu ili čevape, do 18 sati kad bi obavili svoj minimum posla. No, bilo ih je još koji su radili. Kako sam već napomenula da sam prvenstveno zaljubljenik u sliku i sve ono što novine ne mogu, sa „svojim” montažerom - moram ga spomenuti, Domagojem Brninom - znala sam i po dva sata montirati materijal za prilog koji traje dvije minute. Tada je već bilo efekata, o da, a „moj” montažer nije dao da jedan kadar (osim ako nije u *zoomu*) bude na ekranu duže od tri sekunde.

Spomenula sam da na televiziji možete raditi neke stvari za koje su statični mediji zakinati, i time ne želim povrijediti kolege. Primjerice, kad sam radila prilog o atentatu na jednog gospodina iz „tzv. Zločinačke organizacije”, radila sam ga, naravno, sa sprovoda. Kao podlogu uz riječi kako se „naručioc ne zna” stavila sam kadar osobe za koju se u podzemnim krugovima pričalo da je upravo to, no gospodin je na snimci bio okružen damama u crnini te u društvu još dva manje poznata *ortaka*. Takvu fotografiju s potpisom „naručioc ubojstva” ipak ne možete staviti u novine. Cijenim dobre slike, kažu da jedna vrijedi tisuću riječi, ali koliko tek onda vrijede kad su pokretne. Ili bilo kakav primjer pokreta – nastaju fantastične fotografije, ali što ako morate prikazati osobu u prometu (primjerice) koja radi sulude poteze i ostaje živa? U novinama takve fotografije označavate brojevima, ali to se ne može mjeriti sa živom snimkom. Naravno, i „statično“ novinarstvo ima svoje prednosti, informacija se može puno polakše i s više pažnje konzumirati, čitatelj se može više puta vraćati na ono što mu je zanimljivo, ali ja sam ipak zaljubljenik u audiovizualno.

Kako televizijski novinari danas rade? Središnje informativne emisije triju nacionalnih kuća ipak imaju novinara sa snimateljem. Još 2020. bilo je nezamislivo da se na teren ide bez asistenta koji je pomagao uglavnom tonski kako snimatelju tako i novinaru, a još je bio zadužen i za prijevoz. Na jednoj od nacionalnih komercijalnih televizija snimatelji više nemaju asistente, pa se za novinara/ku nađe i neki poslić poput nošenja opreme i slično. Širenjem društvenih mreža novinari moraju i odmah po događaju napisati skraćenu vijest. I biti prvi, naravno. Kako je to bitno na web-u (a čitateljima je svejedno tko je minutu prije objavio), novinarima i urednicima izuzetno je važno da ne moraju navoditi izvor. Ovisno o TV redakciji, novinari pišu *twitove*, javljaju informacije uredniku,

po povratku odmah nose SD karticu na *captur*, u kompjutoru izrežu tonove i kadrove, te odlaze uredniku na završni dogovor. Slijedi povratak za računalo kako bi unijeli sve potpise i javili arhivi ako treba što arhivirati, što znači i odrezati dio kako bi se arhivirao, jer će biti koristan za nastavak priče ili u nekoj drugoj situaciji. Pritisak je puno veći, puno više i opsežnije se traži od novinara, a sve manje ih se uči i mentorira.

„Snimiti, napisati, montirati”. Takvu je praksu HRT kod nas prvi uveo, prvo u dopisništva, a onda u cijeli sustav. U dopisništvima novinari najviše ovise sami o sebi. U Slavonskom Brodu, Virovitici, Požegi i u drugim gradovima nema ni snimatelja ni montažera, samo *video-novinari*. Oni rade i duge forme za emisije poput „Plodova zemlje”, „Dobro jutro Hrvatska” i slične. U većim centrima je kombinirano. Npr. Bjelovar: imaju *video-novinare*, klasične novinare te po jednog snimatelja i montažera. U Zagrebu, uz sve klasične ekipe, također koriste i *video-novinare*.

KOLIKO SE NOVINARSTVO PROMIJENILO OD MOJIH POČETAKA (2003.)

Status novinara drastično se promijenio. Nekoliko je procesa koji se simultano odvijaju, a koji svi u konačnici dovode do propadanja struke i statusa novinara: tehnološki napredak u medijima, koji je istovremeno značio veću pristupnost publici, značio je više napornijeg posla za novinare. Također, ekonomski pad društva u cjelini značio je manje prihoda medijima i *ergo* manje novca za plaćanje profesionalnim novinarima. Alternativni kvazi-mediji i društvene mreže oduzele su „klasičnim” novinarima monopol na izvještavanje i proizvodnju medijskog sadržaja. Takav nedostatak kontrole istinitosti i kvalitete sadržaja, koji je ranije bio „Sveto Pismo” novinarstva, s jedne je strane pozitivno utjecao na medijski prostor, budući se smanjila potencijalna cenzura, no u konačnici je doveo i do mnogih negativnih posljedica, odnosno mogućnosti da se u javni diskurs plasiraju

neistine. Sve su ove stvari u posljednjih dvadesetak godina dovele do potpune promjene ekonomskog, ali i društvenog statusa novinara. Dok su novinari ranije funkcionirali uglavnom unutar redakcija, oni danas u sve većem broju funkcioniraju unutar nekog prekarijata.

Dodatni problem kod neovisnog novinarstva u Hrvatskoj je da nemamo ni tradiciju niti izrađena zakonska rješenja koja omogućavaju rad nezavisnih novinara i njihov pristojan život. Prevedeno, ne postoji tržište rada za nezavisne novinare, a dan „običnog novinara“ sve više i više liči na mučenje – bez obzira bio on na webu, u novinama ili na televiziji. Svo troje traži sve više sadržaja, dostavljenog što brže, jer nema veze što novine izlaze tek sljedeći dan, a TV dnevници idu u 19 sati – svi imaju svoje web izdanje, a i klasični portali se gomilaju.

U svakom poslu „bičevanje“ za bržom i većom proizvodnjom nije se na duge staze pokazalo uspješnim. Do svojevrsne „implozije medija“ uz ovakav tempo korištenja ljudskog pogona doći će, samo je pitanje kada. Jer ova trka za brzinom i opsegom je, priznajmo, suluda. Kako će ostaci izgledati – ostaje da vidimo. Smatrate to pesimističnim razmišljanjem? Dovoljan vam je pogled na tramvajsku stanicu u ranim večernjim satima. Iznureno stvorenje koje je preslabo da i gleda kad će mu *sedamnaestica* doći vjerojatno se upravo vraća sa svog, nekad uglednog, novinarskog posla. I u tom trenutku, zvoní mu mobitel i urednik ga obavještava *kako se mora vratiti u redakciju zbog novog događaja kojeg konkurencija ne smije objaviti prva*.

Ali, osim „klasične“ konkurencije, na medijskom se tržištu pojavio i cijeli niz novih pružatelja informacija koji sve više osvajaju publiku: od malih, privatnih medija – elektroničkih publikacija, radija i televizije putem interneta, usluga na zahtjev – do potpuno osobnih inicijativa u kojima svatko tko ima tastaturu, neki oblik kamere i mikrofona može objavljivati više ili manje (ne)provjerene sadržaje putem svog *bloga*, *podcasta* ili jednostavno *profila* na društvenim mrežama. Kao da to nije bilo dovoljno, sve više objavljenog sadržaja nastaje korištenjem umjetne inteligencije (uvjetno rečeno „inteligencije“) koja je „medijsku kakofoniju“ dovela do apsurdnog. O tome kako se snaći u „vrlo novom novinarstvu“ razgovarat ćemo s eminentnim hrvatskim stručnjacima za medije i komunikaciju.

Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti

Moja reakcija na članak je...

Ljubav

2

Haha

0
Nice

0

What?

0

Laž

1

Sad

0

Mad

0

NAPIŠI, DOJAVI, SLIKAJ,
UKAŽI... BUDI DIO NAS.

